

Slniečko 8

ROČNÍK XVII. (XXXIX.)

APRÍL 1985

3 Kčs

Najkrajšia štrbaňa

DANA PODRACKÁ

Štvorposchodový dom na Záhradnej ulici číslo 6 bol oddelený od bielej vilky nízkym tehlovým múrikom. Pre deti z domu číslo 6 bol múrik zamurovaným metrom. Keď ho prerástli, uznalo sa, že sú dospelí.

ILUSTROVALA OLGA BAJUSOVÁ

Ada, štrbavá plavovláska z prízemia, sice nechcela byť dospelá, ale dovidieť za múrik sa jej žiadalo! Keby tak bývali na štvrtom poschodí! Tam, kde Belo. Otvorila by si okno a dívala by sa celý deň na ulicu a do záhrad.

Čo ako sa Ada merala s múrikom, stále ho mala povyše hlavy. A tak len čupela v piesku pod gaštanom s ostatnými deťmi, ktoré usilovne stavali pieskové hrady a pieskových ľudí.

Už bola jar. Gaštan rozkvitol, jeho kvety sa dvíhali k oblohe a Ada, len čo sa na ne pozrela, dvíhala sa na prstoch, ale márne. Nerástla. Až raz, keď bola sama vo dvore, pristavila k múriku drevenú kožu na pílenie dreva, vyliezla na ňu a vtedy uvidela utešenú záhradu, v ktorej kvitli marhule a na vystrihanom trávniku ležal na ležadle Alex. Opaľoval si tvár a bol nádherný ako princ. Keď ho Ada zazrela, pomyslela si, že azda aj ona je princeznou, a vyskočila na múrik. Ruky si dala vbok, vysoko zdvihla rozstrapatenú hlavu a povedala:

„Ó-ó, som princezná Ada, Aduška, Adušička,“ a smiala sa tak zvonivo, že každá naozajstná princezná by určite zatúžila byť útla, plavovlasá, v zelených šatách s okrúhlymi vreckami.

„Čo ti šibe?“ uškrnul sa Alex.

Ale Ada sa neprestala smiať. Dokonca začala na múriku drobčiť. „Nechceš sa so mnou hrať na všetko možné?“

„Ani mi nenapadne! A zmizni!“ povedal Alex. Na uši si dal plyšové slúchadlá a začal sa učiť esperanto. Kto vie prečo? Možno preto, aby mu nikto nerozumel.

Ada zoskočila naslpáť do dvora, sadla si na kožu chrbotom k múriku a čušala. Bola smutná, no neplakala. Po chvíli k nej prišiel Belo:

„On je taký! Nikoho nemá rád. Iba sedí, opaľuje sa, niekedy aj číta, ale nič nedočíta-

dokonca. A keď k nemu pricupitá vrabčiak, hádže doň angličáky.“

Klebetná baba, pomyslela si Ada, ale mlčala a dívala sa do zeme.

Napokon ju Belo chytil za ruku.

„Pod', budeme sa hrať na kozmonautov!“

Potom motúzom pripevnil na chrbát sebe aj Ade po dve octové fľaše s pozemským kyslíkom. Vzápäť sa vznášali po dvore a objavovali stopy. Belo Adine a Ada Belove.

Čo ako chcela Ada zabudnúť na Alexa, nedarilo sa jej to. Čakávala iba na chvíľu, keď pôjde Belo do obchodu po mlieko. Keď sa tak stalo, rýchlo si sadla na kožu, oprela sa o múrik a so zatvorenými očami myslala na Alexa. Túžila po tom, aby Alex prišiel k múriku a položil naň marhuľu. Ona by

zjedla jednu polovicu a on druhú. Potom by múrik zbúrali a namiesto neho by tam zasadili kôstku z marhule, z ktorej by vyrástol strom, a potom a potom... ale ďalej to už Ada nikdy nedosnívala, lebo sa vrátil Belo z obchodu a začal vymýšľať všelijaké krásne hry, aké ešte nikto nevymyslel.

Raz ráno sa Ada zbudila a povedala si: „Ved' je už naozajstné leto! Ešte dnes — a potom...“ chcela si povedať — a potom už

nikdy, ale nepovedala to, lebo slovo nikdy je také strašné, že sa môže páčiť iba dospelým.

Keď Belo odišiel do obchodu, Ada vyskočila na kožu a pozrela sa do záhrady. Alex ležal na ležadle. Bol do bronzova opálený a jedol marhuľu. Keď zjedol aj Adinu polovičku, nasprayoval sa opaľovacím olejom, pričesal si vlasy a na oči si založil zrkadlovky, v ktorých sa zablesklo slnko. Ada sa naňho dívala a dívala, akoby Alex bol nejaká nádherná chlapčenská slečna.

„Čo sem stále zízaš! Toto je moja záhrada!“ okríkol ju Alex.

Adu pichlo pri srdci, ale nevzdávala sa. Chcela dodržať to, čo si ráno sľúbila, a vyskočila na múrik. Musím to skúsiť! Ešte raz, jeden jediný raz, opakovala si v duchu. Možno ma bude mať rád. Raz, dva, tri, teraz! a zoskočila do záhrady. Pomaly išla k Alexovi. Chcela sa mu dívať do očí, ale v jeho zrkadlovkách videla iba dve Ady, ktoré sa k nemu približujú. Zdalo sa jej, že jedna chce ísť za Alexom a druhá by najradšej utiekla. Ale naozajstná Ada prišla až k nemu. Trochu sa načiahla za jeho rukou. Alex si mysel, že mu chce zobrať niečo z jeho vecí, a skríkol: „Ničoho sa nedotýkaj!“

„Viesť čo, Alex?“ nedala sa odbiť Ada. „Budeme sa spolu opaľovať a rozprávať. Ja viem, je to tvoja záhrada. Ale slnko, pozri, slnko máme spoločné,“ povedala a obe ruky zdvihla vysoko nad hlavu.

„Ani nápad!“ odvrkol Alex. „Nechcem sa s tebou opaľovať ani rozprávať.“

„A prečo nie?“

„Pretože ťa nemám rád!“

„A prečo ma nemáš rád?“

„Pozri sa, ako vyzeráš! Si celá biela a štrbavá! Štrbavá! Rozumieš?!“

V tej chvíli sa Ada otočila, bežala k múriku a ani nevediac ako, rýchlo sa naň vyplhala, prebehla dvorom, vbehla do domu a bežala po schodoch na najvyššie poschodie, kde si kľukla do kútika a rozplakala sa. Prestala až potom, keď začula Belov hlas:

„Ja ťa mám rád, Ada. Ja hej!“

Otvorila oči a oproti sebe uvidela Bela s dvoma fľašami mlieka. Belo ukazoval prstom na fľaše a hovoril:

„Sú z Mliečnej cesty. A teraz rýchlo pod! Ukážem ti celý vesmír!“

Potom Belo otvoril dvere, za ktorými bol rebrík, čo viedol na strechu. Zo strechy bolo vidieť celé mesto. V slnku sa zdalo také malé,

akoby ležalo vo vajíčku. Ada sa pozrela do Alexovej záhrady. Aj Alex bol taký maličký, že by sa zmestil do vrecka Adiných šiat. Celkom ako nepotrebná smietka.

Belo povedal:

„Keby som mal raketu, vyleteli by sme nad mesto.“

„A kam by sme potom leteli?“ opýtala sa Ada.

„Niekam.“

„Je to ďaleko?“

„Neviem.“

„A sú tam aj štrbane?“

„Jasné,“ povedal Belo úplne vážne. „A všetky sú najkrajšie.“

„Ó-ó,“ zaradovala sa Ada. „Tak vieš čo? Poletíme! Prines kyslíkové fľaše!“

Ked Belo priniesol octové fľaše, pripevnili si ich na chrby, postavili sa do pozoru tvárou k slnku a zatvorili oči. Po chvíli sa Ada opýtala:

„Letíš?“

„Letím,“ odvetil pošeprky Belo. „Inak by som nepočul tvoj hlas.“

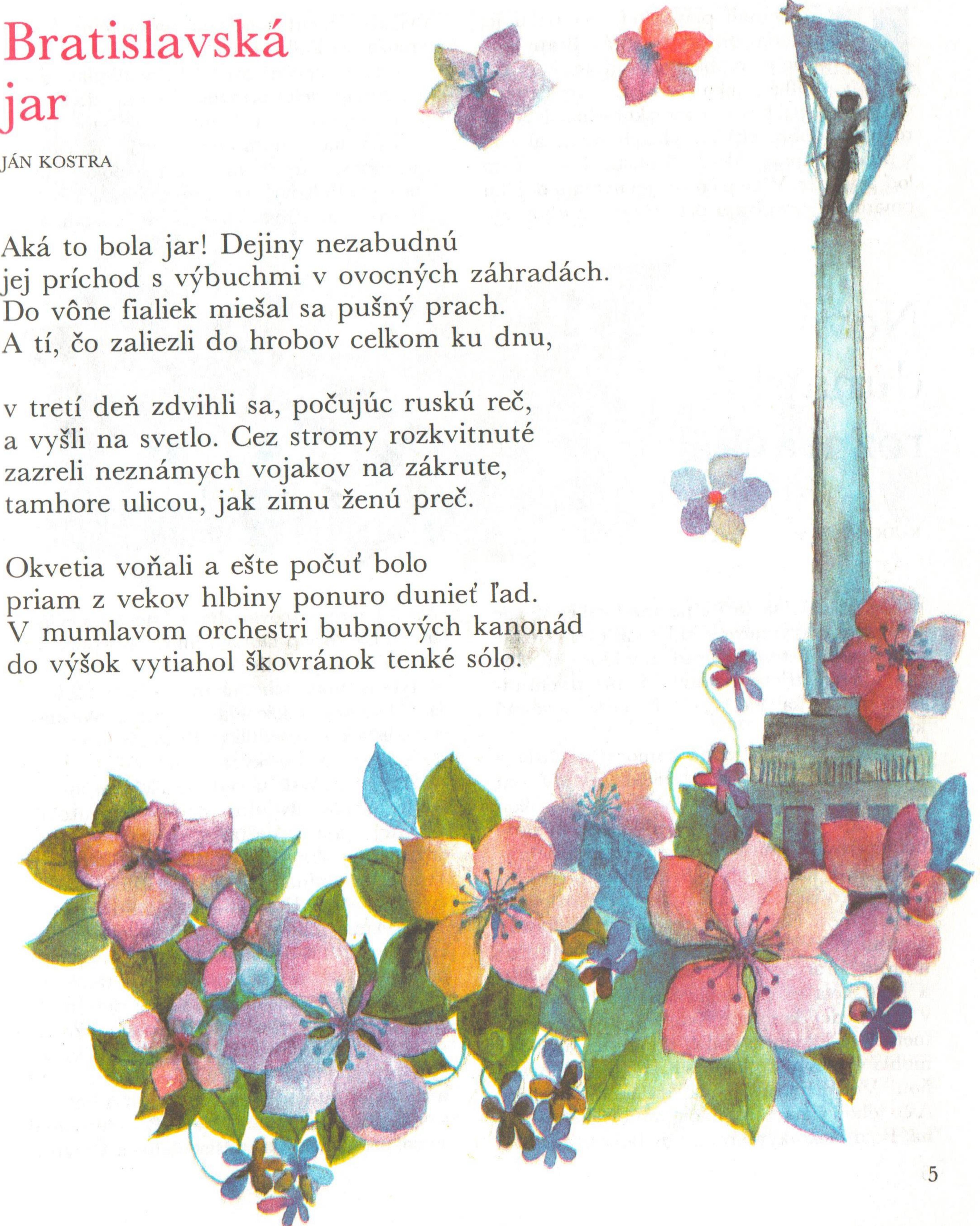
Bratislavská jar

JÁN KOSTRA

Aká to bola jar! Dejiny nezabudnú jej príchod s výbuchmi v ovocných záhradách. Do vône fialiek miešal sa pušný prach. A tí, čo zaliezli do hrobov celkom ku dnu,

v tretí deň zdvihli sa, počujúc ruskú reč, a vyšli na svetlo. Cez stromy rozkvitnuté zazreli neznámych vojakov na zákrute, tamhore ulicou, jak zimu ženú preč.

Okvetia voňali a ešte počuť bolo priam z vekov hlbiny ponuro dunieť ľad. V mumlavom orchestri bubnových kanonád do výšok vytiahol škovránok tenké sólo.

Po Dunaji pláva loď. Na boku jej svietia biele písmená: Bratislava. Nie je to obyčajná loď, je skoro raz toľká ako riečne remorkéry. Odborníci jej hovoria morskoriečna, lebo sa rovnako dobre cíti na vlnách mora ako aj v prúde Dunaja. Ale do Bratislavu ide takáto loď prvý raz. Všetci, čo na nej nemajú dajakú povinnosť, postávajú pri zábradlí a obdivujú

uviazla v týchto miestach na plytčine. Kúsok poníže pri Palkovičove.

Tri nebezpečné úseky sťažovali plavbu lodí na Dunaji: delta pri vtoku Dunaja do Čierneho mora, cez ktorú Rumuni vybudovali bezpečný kanál, potom Železné vráta na rumunsko-juhoslovanskej hranici a napokon plytké vody pri Palkovičove poníže Gabčíkova. Tie-to brody ohrozovali lode s hlbším ponorom.

Nová dunajská rozprávka

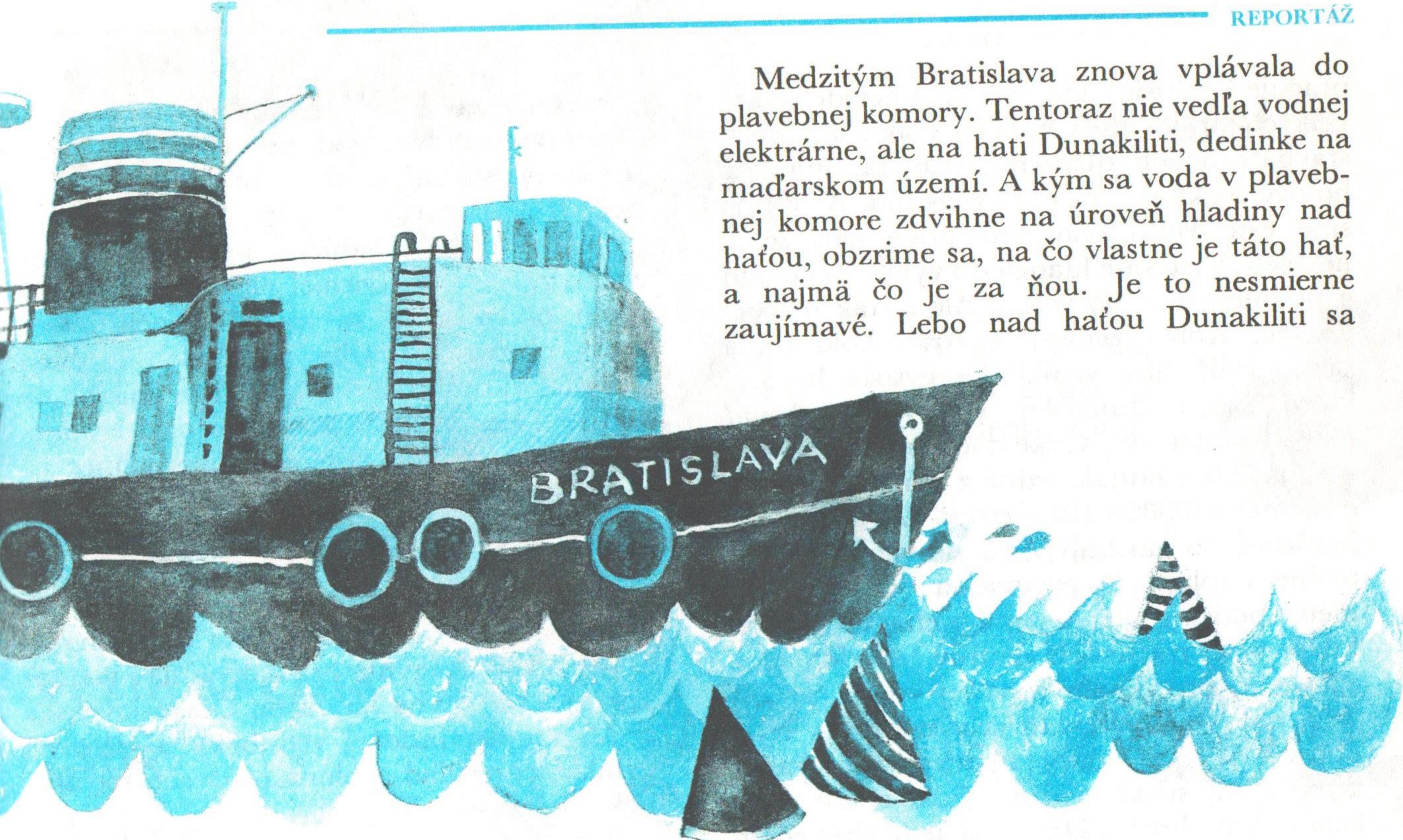
RUDO MORIC

okolie. Začalo sa to už na maďarskej strane pri meste Nagymaros. Tu Dunaj prehradzuje veľká železobetónová hrádza, v ktorej naplno pracujú elektrické turbíny. Popri prehradnom mure sa loď preklízla cez plavebnú komoru.

Paráda taká plavebná komora! Bratislava vošla do nej a voda ju začala dvíhať päť metrov, desať metrov, ešte vyššie, až napokon sa otvorili velikánske vráta. Voda v komore bola zarovno s úrovňou vody nad prehradou, takže loď mohla plávať ďalej hore Dunajom. To isté sa opakovalo na československej strane v Gabčíkove. Tu ďalšia prehrada pretína veľrieku. Hlboko pod prehradovým múrom pracuje osem kaplanových turbín a Bratislava sa dvíha na stúpajúcej hladine v plavebnej komore. Skoro o dvadsaťtyri metrov sa zdvihne voda v komore, aby loď mohla vyplávať do kanála nad hydroelektrárňou. Veľkolepé dielo. Už na pohľad smelé. A čo jeho význam. Vonkoncom nielen elektrina. Pred niekoľkými rokmi by bola Bratislava

nech bagre pracovali dňom i nocou, nevládali vyhlíbiť koryto Dunaja hlbšie ako pol druhu metra. A to je málo, veľmi málo. Dnes kanál v týchto miestach má minimálnu hĺbkou tri a pol metra, takže hlavné mesto Slovenskej socialistickej republiky Bratislava sa stalo prístavom aj morských lodí.

Za gabčíkovskou vodnou elektrárňou pláva Bratislava dvadsať metrov nad úrovňou okolitej krajiny. Vidíme teda na obe strany, akoby sme boli na rozhľadni. Na severnej strane je úrodná nížina. Na južnej sa zelenie bývalé riečiske Dunaja aj s tajomnými rameňami, ktoré mali mnoho obdivovateľov. Pred rokmi sa títo ľudia triasli obavou, čo sa stane so vzácnymi rastlinami, ostane tam púšť, mesačná krajina? Ale neostala. Prívodný kanál nepotrebuje všetku vodu Dunaja. Zvyšná stále preteká starým riečiskom a stačí udržiavať pri živote všetko živé, čo tam rastlo a rastie. A ešte o jednu vec sa ľudia báli, keď sa začalo stavať vodné dielo. Povyše Dunaja sa rozprestiera najväčšia obilnica Českoslo-

venska. Úrodná pôda, živiteľka. Čo keď neplipustné kanály zabránia vode zavlažovať pôdu? Čo sa stane s tým krajom? Bude tu azda púšť? Na všetko mysleli tvorcovia vodného diela. Aj na chlieb, aj na mäso, obživu pre národ. Na obidvoch stranach prívodného kanála sú takzvané priesakové kanály, ktorými voda vteká do zavlažovacieho systému Žitného ostrova. Teda obilnica bude aj naďalej obilnicou, usilovní poľnohospodári budú aj naďalej dorábať cenné plodiny pre výživu ľudí.

A ešte jedno prichádza na um účastníkovi prvej plavby Bratislavu hore Dunajom. Oživujú sa staré obrazy rozvodneného Dunaja, ktorý sa neraz zo živiteľa zmenil na ničiteľa; strhával domy, celé dediny, odnášal ornicu aj s úrodou, topil zvieratá. Už nikdy nebudú povodne okolo Dunaja. Ľudia sa nemusia báť tejto druhej najväčšej európskej rieky, aj keď sa rozdivie. Umné ľudské dielo vylúčilo takúto možnosť. Kanál i staré koryto postačia na stáročné vody, ba i na vody zriedkavejšie.

Medzitým Bratislava znova vplávala do plavebnej komory. Tentoraz nie vedľa vodnej elektrárne, ale na hati Dunakiliti, dedinke na maďarskom území. A kým sa voda v plavebnej komore zdvihne na úroveň hladiny nad haťou, obzrime sa, na čo vlastne je táto hať, a najmä čo je za ňou. Je to nesmierne zaujímavé. Lebo nad haťou Dunakiliti sa

rozprestiera „Zdrž Hrušov–Dunakiliti“. Je to vlastne obrovský rezervoár vody pre elektrárne v Gabčíkove, ktorý zachytí najmä v daždivých obdobiach prebytočnú vodu. Toto umelé jazero na Dunaji je dlhé asi šestnásť kilometrov, jeho šírka sa pohybuje medzi tromi až štyrmi kilometrami. Najväčším sa mu tešia Bratislavčania, lebo si pri ňom budú môcť oddýchnuť po celý rok — rybári, surfiisti, člnkári.

A loď pláva ďalej, k prístavu v Bratislave. Posádka sa teší na domov a na blízkych. V kalendári sa píše rok 1992; práve v ňom sa odborníkom a tisíciam skúsených stavárov podarilo dokončiť toto veľkolepé dielo.

Takto sme si zafantazírovali po návštive staveniska sústavy vodných diel Gabčíkovo–Nagymaros v lanskom roku. Prešli sme od Hrušova až po Gabčíkovo a išli sme uprostred hrádzí po dne budúcich kanálov. A hoci nám zodpovední pracovníci z vedenia stavby hovorili, že tu na slovenskom úseku stavby

pracuje štyritisíc ľudí, veľa sme nevideli, zato veľkých strojov dosť. Stavba však žila, rásťla, stavbári neboli dlžníkmi, naopak, mali už hotové niektoré práce v predstihu. A predsa sme ešte veľa toho nad povrhom zeme nevideli. Viac sme hľadeli do vyhlbených jám a priehlbín ako do výšky. Ale aj tak to bolo úžasné. Koľko zeminy a štrku bolo treba premiestniť, aby vznikli tie vysoké hrádze, ktoré budú dunajské vody usmerňovať v dvadsaťmetrovej výške nad zemou. Najväčším nás však zaujala jedna z obrovských jám o rozmeroch 380×210 metrov. Ale to ešte nie je všetko, čo nás najväčšimi udivilo. V tomto teréne naplavenín je spodná voda zhruba meter pod zemou. A jamu treba vyhlbiť do hĺbky vyše tridsiatich metrov. Aby sa teda zabránilo prenikaniu spodnej vody, projektanti navrhli a budovatelia vyhotovili v tejto obrovskej jame akúsi nepripustnú vaňu, ktorej steny sú 42 metrov vysoké a šesťdesiat centimetrov hrubé. Dno vane je hrubé sedem metrov a dvadsaťdväa metrov pod základovým múrom prie hrady bude brániť prenikaniu spodných vod k železobetónovým konštrukciám. Predpokladá sa však, že ani takéto

dômyselné zariadenie nezabráni úplne prenikaniu podzemných vód, preto bude pracovať tridsaťdva studní, ktoré budú vodu čerpať na povrch.

Pri rozhovore s vedúcimi pracovníkmi sme zistili, že sú to odborníci nesmierne hrdí na svoju prácu. Vedľa sa museli naučiť nielen riadiť obrovskú stavbu, ale bolo im treba prerobiť aj tunajších ľudí, ktorí sa obávali, že vodné dielo im zničí pôdu, pošpatí krajinu, obráti naruby ich doterajší život. Dnes už preskákali ľažké časy. Práca im ide, začínajú vidieť hotové hrádze, vodu v kanáloch. Už počujú tichý bzukot turbín pod zemou, začínajú sa črtať obrovské hodnoty, ktoré pre našu spoločnosť prinesie sústava vodných diel Gabčíkovo—Nagymaros, najväčšia vodno-energetická stavba na území Československa a Maďarskej ľudovej republiky a zároveň vynikajúci príklad spolupráce dvoch socialistických štátov.

A my — a to hovorím aj za vás, čitateľov Slniečka — im držíme palce! A želáme si, aby po dokončení skutočnosť bola ešte vzrušujúcejšia, než je opísaná v prvej časti tejto reportáže!

Neznesiteľná sestra

JÚLIA MIKUŠOVÁ

Dodnes som pokladal svoju sestru za neznesiteľnú. Hrá sa na dospelú, všetko vie, vždy musí mať pravdu. A pritom je len o gram staršia ako ja. O rok jej bude desať. Lenže dnes som zistil, že je celkom normálna.

Naši totiž konečne uznali, že je jar, a pustili nás na ihrisko. Položili si len jedinú podmienku: nesmiem sa hrať s Viktorm, lebo je zlý a škaredo rozpráva. Súhlasil som. Lenže čo sa nestalo. Viktor už bol vonku a vyhrabával jamky. A navyše mal také krásne guľky, že som úplne zabudol na otcov a mamin zákaz.

Večer to, prirodzene, prasklo. Po zvyčajnom úvode „aký si ufúlaný“ sa ma naši spýtali, či som sa nehral s Viktorm. Robil som sa, že nepočujem. A vtedy sa ohlásila moja sestra.

„On sa s ním nehrál,“ vyhlásila. Skoro som odpadol od prekvapenia. Čo sa to s ňou stalo? Dosiaľ iba žalovala.

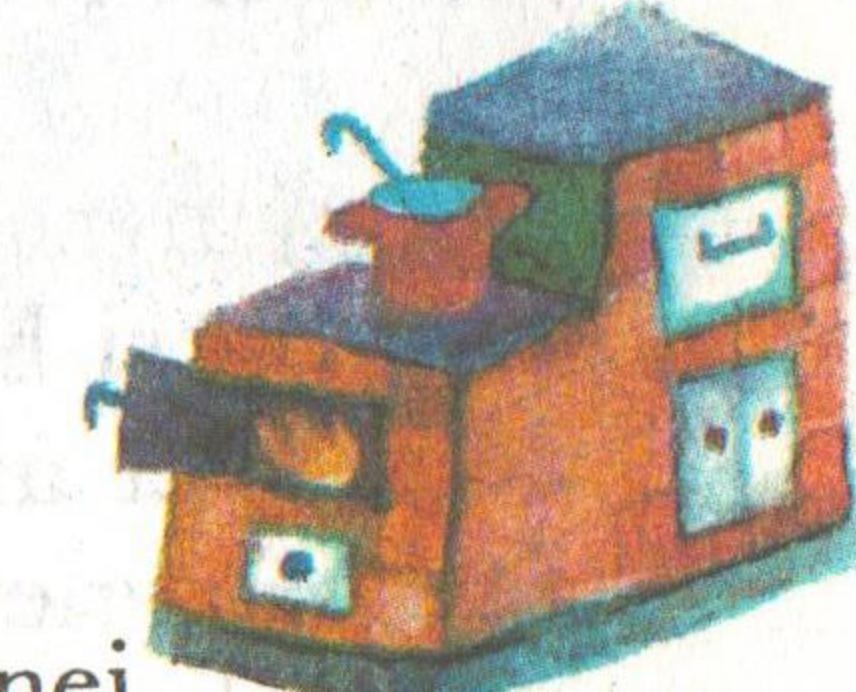
Večer mi to vysvetlila: „Nie, neklamala som, keď som sa ďa trochu zastala. Napokon, nie ty si sa s ním hral, ale on s tebou. A jemu to nezakázali.“

Nevidelo sa mi to, ale nepovedal som nič. Len guľky, čo som vyhral od Viktora, ma v tú chvíľu akosi začali páliť v dlani.

VIKTOR HUJÍK

Dobrodružstvo s pecou

Počúvam pec!
Veselo huhle.
Pýta si drevo,
žobroní uhlie.

Hodil som do nej lopatku koksu.
Plameň sa usmial
ako pri bozku!

Úcta

Osol a vôl
sadli za stôl.
Ked' vstúpil klokan,
vôl zložil vokáň...

Zornička

KLIMENT ONDREJKA ml.

Zorka, Zorka, Zornička!
Vstávaj, moja maličká.
Ach, ty moja dcérka malá,
ako si sa vyspinkala?
Budeš svietiť nad strechami
dospelým i deťom malým.
Prvý ranný ohníček,
prvá z nočných básníčiek.

Kúzelník Úsmev

DANIELA HIVEŠOVÁ

„Nevýmysel — výmysel!
Kto by si bol pomyslel,
že je svet až taký krásny,
že ho úsmev hned tak zjasní!!!“
zasmial sa ujo kúzelník
a spravil rukou čik-myk-fik,
vymyslel taký malý trik.

Vybehol najprv na chodník
(vieš, bol to ujo nezbedník),
na päte sa zakrútil,
skríkol z kúzelníckych sín:
„Úsmev, úklon, poklona,
smútok sa dnes nekoná!“
Usmial sa na občanov, na tety:
„Prepáčte,“ vrvá, „robím nezbedy!“
Zo všetkých tvári strhol rolety!

„Čože? Rolety?! Chodťte, prosím vás!
Na také fóry nemám čas!
Akéž rolety môžu byť na tvárich!
Ešte tak tváre v roletách...
No ale naopak?“

„Cha-cha-cha!“ smeje sa iný pán:
„Bude to určite zrakový mam a klam!“
„Že vraj nie? Ze takých rolet vôbec niet?
Tak potom z čoho nám zavše smutnie svet?“

Rolety zamračené
a plné nudy,
rolety,
čo pred ľuďmi ukrývajú ľudí,
rolety „Daj pokoj!“
a rolety „Nemám čas!“

„Dovolíte?
Práve jednu střham z vás!“

Hned je tu jasnejšie, všade plno svetla,
pod čiernou roletou svieti tvár svetlá,
pod vážnou maskou je veselá tvár,
smeje sa kúzelník aj samotár!

Nie je hned veselšie, ked' tváre svietia?
Keby si náhodou smútok aj stretla,
ani ho nezbadáš pod tolkým jasom,
nech si len narieka sivastým hlasom!

Pozri len, aký je svet ozaj krásny,
ako ho úsmev hned celučký zjasní!

A kde je ujko kúzelník?
A bol tu? Možno, že tu neboli nik!
Možno len chlapec, nezbedník.
Poznáš ich! Chlapci majú taký zvyk.

Z každého vie byť chvíľu kúzelník!
Neboli si to práve ty?

Lakomec a kameň

EZOPSKÁ BÁJKA

Žil raz bohatý muž. Pretože sa stále bál, že ho ktosi okradne, jedného dňa predal celý svoj majetok a za peniaze, ktoré zaň utŕžil, kúpil si hrudu zlata. Hrudu potom potajomky zakopal do zeme. Každú noc ju však vyhrabával, aby ju mohol poťažkať a pokochat sa v jej ligote. Ako to raz robil, zazrel ho akýsi tulák a hrudu zlata mu ukradol.

„Ach, ja nešťastný!“ trhal si lakomec vlasy, keď zistil, že je zlato preč. „Teraz mi už neostáva nič iné, len zmárníť sa!“ nariekal.

„Ved som prišiel o všetko, čo som mal.“

„Len si ty nezúfaj!“ ozval sa vtom obďaleč ležiaci kameň. „O nič si neprišiel.“

„Akože nie?“ začudoval sa lakomec, že prestal aj plakať. „Jama, v ktorej bolo zlato, je prázdna.“

„To je pravda,“ hovorí kameň. „Ale keď ma do nej vložíš, potom už nebude. A tebe je to predsa jedno, čo je v nej. Hlavne, aby to bolo poriadne ťažké. A ja ti prisahám, že nevážim o nič menej než tvoja hruda zlata. A že zo mňa nebudeš mať nijaký úžitok?“ dodáva kameň nakoniec. „To nič. Ved si ho nemal ani z toho, čo bolo v jame dosiaľ.“

V podaní JÁNA DONOVALA

Slávny huslista

JÁN MILČÁK

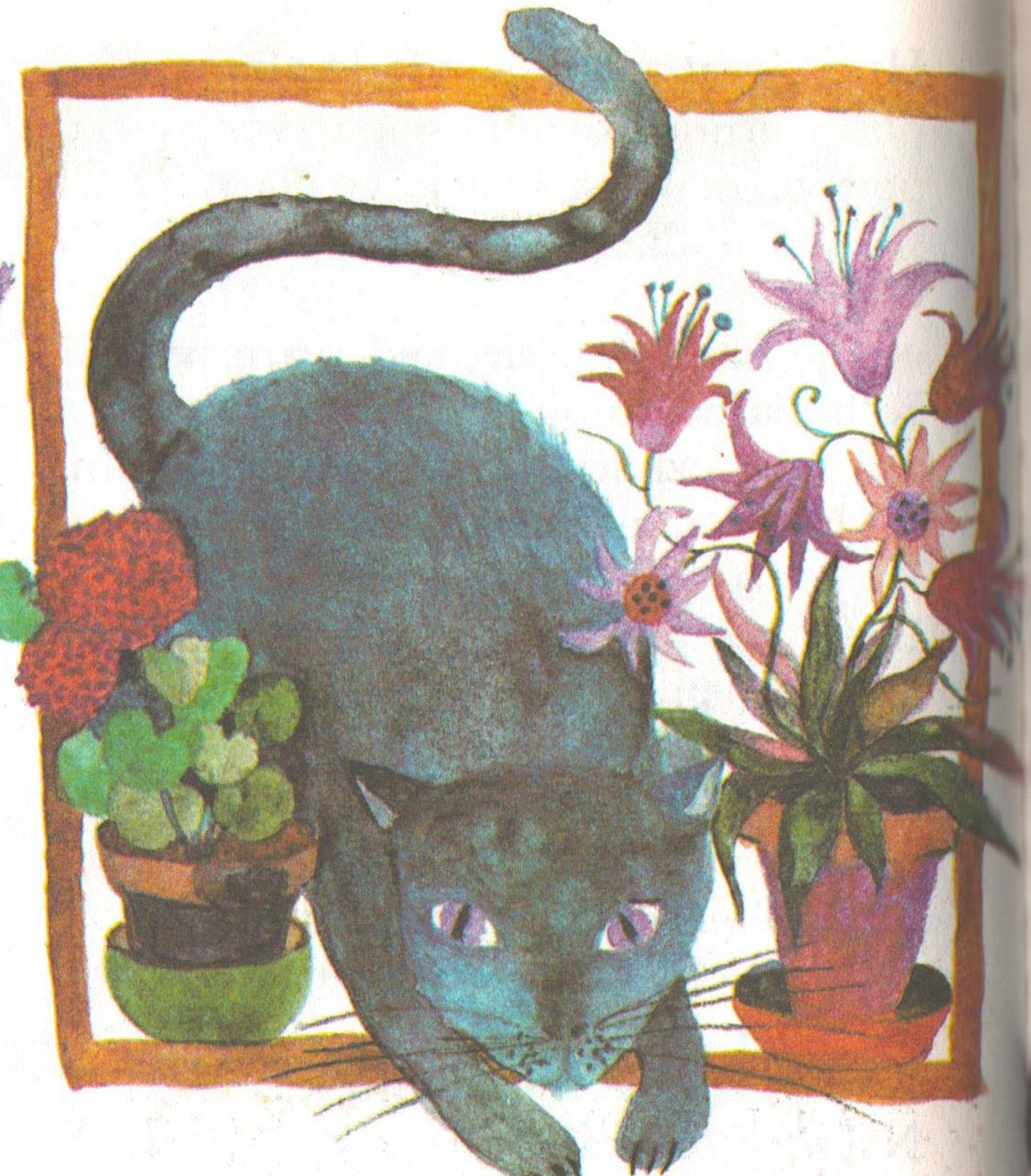
Býval som s kocúrom, ktorý sa volal Kilimandžáro. Kocúr celé dni vysedával na okne medzi muškátkami a pozeral do ulice. Keď ho pozerať omrzelo, zoskočil z okna a pil mlieko z bielej porcelánovej misky. Pil, pil, a keď ho pitie zunovalo, vyskočil na okno a znova pozerať do ulice.

Jedného dňa prestal Kilimandžáro hľadieť do ulice a aj mlieko pil iba ráno a večer ako všetky kocúry.

V ten deň pršalo a ja som sa vybral na koncert. Viezol som sa v aute, aby som nezmokol.

Koncert bol nádherný. Každému sa páčil. Obecenstvo ešte dlho po skončení tleskalo. Ponáhľal som sa domov. Uvaril som si čaj z lipových kvetov. Do hrnčeka som dal dve lyžičky medu a sadol som si do kresla. Každý, kto sa vráti z koncertu, prinesie si domov najkrajšiu melódiu. Nevie o tom, ale doma ju ešte chvíľu počuje.

Pri dverách stál kocúr Kilimandžáro. Otriasal sa. Bol celý mokrý.

„Kde si tak zmokol?“ opýtal som sa.

„Bol som na koncerte,“ odpovedal.

„Na koncerte? Mal si lístok?“

„Keby som mal lístok, nezmokol by som,“ povedal kocúr.

Pil som čaj a kocúra Kilimandžára som si ďalej nevšímal.

„Aké husle sú najlepšie?“ opýtal sa zrazu.

„Stradivárky,“ odvetil som.

„Požičaj mi päť korún.“

„Načo ti budú?“

„Kúpim si husle.“

Pokúsil som sa kocúrovi vysvetliť, že je večer a všetky obchody s huslami sú zatvorené.

„Máš pravdu,“ odvetil, „zmokli by mi v daždi.“

Na druhý deň bolo miesto medzi muškátkami prázdne. Kocúr Kilimandžáro stál pri dverách.

„Chcel som ťa zbudíť,“ povedal.

Bol som ospanlivý a nebolo mi do reči. Pozrel som na hodiny. Potiahol som perinu a prikryl sa až po uši.

„Je ešte zavčasú.“

„Chcem byť prvý v obchode.“

Premohol som ospanlivosť a vstal z posteľ. Pochopil som, že kocúrovi na husliach veľmi záleží.

Obliekol som si, čo som mal poruke, a obaja sme vyšli z domu.

„Chcel by som byť slávny ako huslista,“ povedal kocúr.

„Ktorý huslista?“

„Ten na koncerte. Všetci mu tleskali.“

„Nemal si lístok,“ povedal som.

„Videl som ho. Sedel som na odkvape. Všetko som videl.“

V obchode vyskočil kocúr na pult. Rozhliadol sa po policiach a povedal:

„Prosím si stradivárky!“

„Stradivárky sa nám minuli,“ pokrčila plecami predavačka.

„Na čom budem teraz hrať?“ zosmutnel kocúr.

Vtedy predavačka položila na pult rôzne husle. Priniesla tiež violu, kontrabas, klarinet

a basklarinet, hoboj, anglický roh a fagot a aj pikolu a flautu a tiež iné nástroje. A Kilimandžára jednostaj oslovovala: „Majstre!“

Kocúr dlho vyberal, skúšal sláčiky, brnkal na struny, fúkol do hoboja a klarinetu. Napokon si vybral husle.

„Bud' taký dobrý a zaplať päť korún,“ povedal.

„Husle stoja osemsto šesťdesiatri, majstre,“ ozvala sa predavačka.

„Nepomýlili ste sa?“ spýtal sa kocúr.

„Predávam už tridsať rokov, majstre.“

Zaplatal som teda osemsto šesťdesiatri korún a kocúr Kilimandžáro hrdo niesol husle a slák.

„Začnem hned popoludní,“ povedal.

Postavil sa na lavičku v záhrade. Husle si položil pod bradu a potiahol slákom. Struny

zavŕzgali a tón, ktorý vyšiel, vyťkal vrabce na streche.

„Nejako mi to nejde,“ hneval sa kocúr Kilimandžáro.

„Skús znova,“ povedal som.

Kocúr položil labku na hmatník, potiahol slákom a prešiel po strunách.

„Vrz, vrz, vrz,“ ozvalo sa v záhrade.

„Kúpil si mi husle, ktoré skrípu,“ povedal kocúr.

„Sám si ich vyberal,“ odvetil som.
„Prečo nehrajú?“ opýtal sa.

„Husle samy nehrajú. Na husliach hrá
huslista.“

„Nie sú rozladené?“ spýtal sa kocúr.
„Je to dobrý nástroj,“ poznamenal som.
„Myslel som, že je to ľahšie,“ povedal.

Na jabloň sadla straka. Zaspievala. Kocúr
Kilimandžáro ju chvíľu počúval. Spievala ako
slávik.

„Chystáš sa na koncert?“ spýtala sa.
„Nejako mi to nejde,“ odvetil kocúr.

„Mohol by si koncertovať už zajtra,“ pove-
dala straka, „keby si použil play-back.“

„Čo je to?“ opýtal sa kocúr. „Nikdy som
to nepočul.“

„Aj ja používam play-back,“ chválila sa
straka. „Mám škrekľavý hlas, ale spievam
ako slávik.“

„Ako si to dokázala?“ opýtal sa kocúr.

„Nahrala som si slávičí spev. Otváram iba
zobák.“

Straka zatrepotala krídlami a odletela.
Kocúr Kilimandžáro bol nedočkavý, kedy
bude slávny.

Nahral husľový koncert majstra Paganini-
ho a na druhý deň chcel vystúpiť. Skladbu
mala z magnetofónu púštať mačka Cica-
Mica. Ibaže v ten deň vypli elektrický prúd.
Kocúr Kilimandžáro to však nevedel. Vystú-
pil na javisko, uklonil sa a potiahol slákom.
„Vrz, vrz, vrz.“

Mačka Cica-Mica bezmocne zalamovala
labkami. Otáčala gombíkmi, zapínala a vypí-
nala magnetofón. Obecenstvo pískalo.

„Vrz, vrz, vrz.“
V ten večer sa Kilimandžáro vrátil domov
smutný.

„Napi sa mlieka,“ povedal som mu. „Zaj-
tra ťa zapíšem do hudobnej školy.“

O odvážnej Olinke

DONALD BISSET

Váž. paní
G. Slimáková
Náš koniec záhrady
Kráľovský palác
Tiperária

A vydala sa na cestu. Slnko celý deň
neľútostne pražilo na slimačí domček, ale
Olinka napredovala odvážne. Musí kanáriko-
vi pomôcť! Už sa zoširoko, keď dorazila ku
klietke.

Úbožiatko Želmír ešte stále kašal. Olinka
mu teda zo všetkých síl vrazila rožkami
buchnát — a hľa! Zaskočený lupienok sa
uvoľnil, kašeľ prešiel. Želmír sa potešil, otvoril
zobáčik a zaspieval.

Očarená Olinka by kanárika počúvala celé
hodiny!

Keby som i ja vedela spievať ako Želmír,
želala si.

Želmír s Olinkou ostali dobrými kamarát-
mi a od toho dňa sa často spolu stretávali
pri čaji.

Prel. IVAN KALAŠ

Dobrodružstvá Sindibáda Námorníka

PIATA CESTA

— Bratia moji, nemusím vám azda ani vravieť, čo už sami iste tušíte, — prihovoril sa svojim hostom Sindibád Námorník na druhý deň. — Keď sa mi znova prejedlo dobroty a nepokojný duch ma znova vábil na cesty, ani som sa veľmi nevzpíeral. Kúpil som loď, najal som si kapitána, námorníkov a otrokov a naložil som na ňu veľa vzácneho tovaru. Od iných kupcov, ktorí sa chceli plaviť so mnou, som vybral nájomné a onedlho sme opustili prístav.

Loď sa ticho šinula po pokojnom mori, počasie nám žičilo a obchody sa nám darili. Cestou sme neraz pristáli na ostrovoch, okolo ktorých sme sa plavili, či už po čerstvé ovocie, sladkú pitnú vodu, alebo len tak — z túžby znova cítiť pod nohami zem.

Na jednom pustom ostrove sa nám prihodilo, čo sa prihodiť nemalo. Námorníci naďobili na veľkú bielu kupolu a začali jej steny roztlkať kameňmi. Ako sa však prekvapili, keď z otvoru vytiekla voda a našli v ňom obrovské vtácie mláďa. Bez rozmyslu ho vybrali, zarezali a mäso priniesli na loď. Len čo mi povedali, že mláďa našli vo veľkej bielej kupole, zdesene som skríkol:

„Beda nám! Zahubili ste mláďa vtáka Ruchcha! Už nám nič nepomôže!“

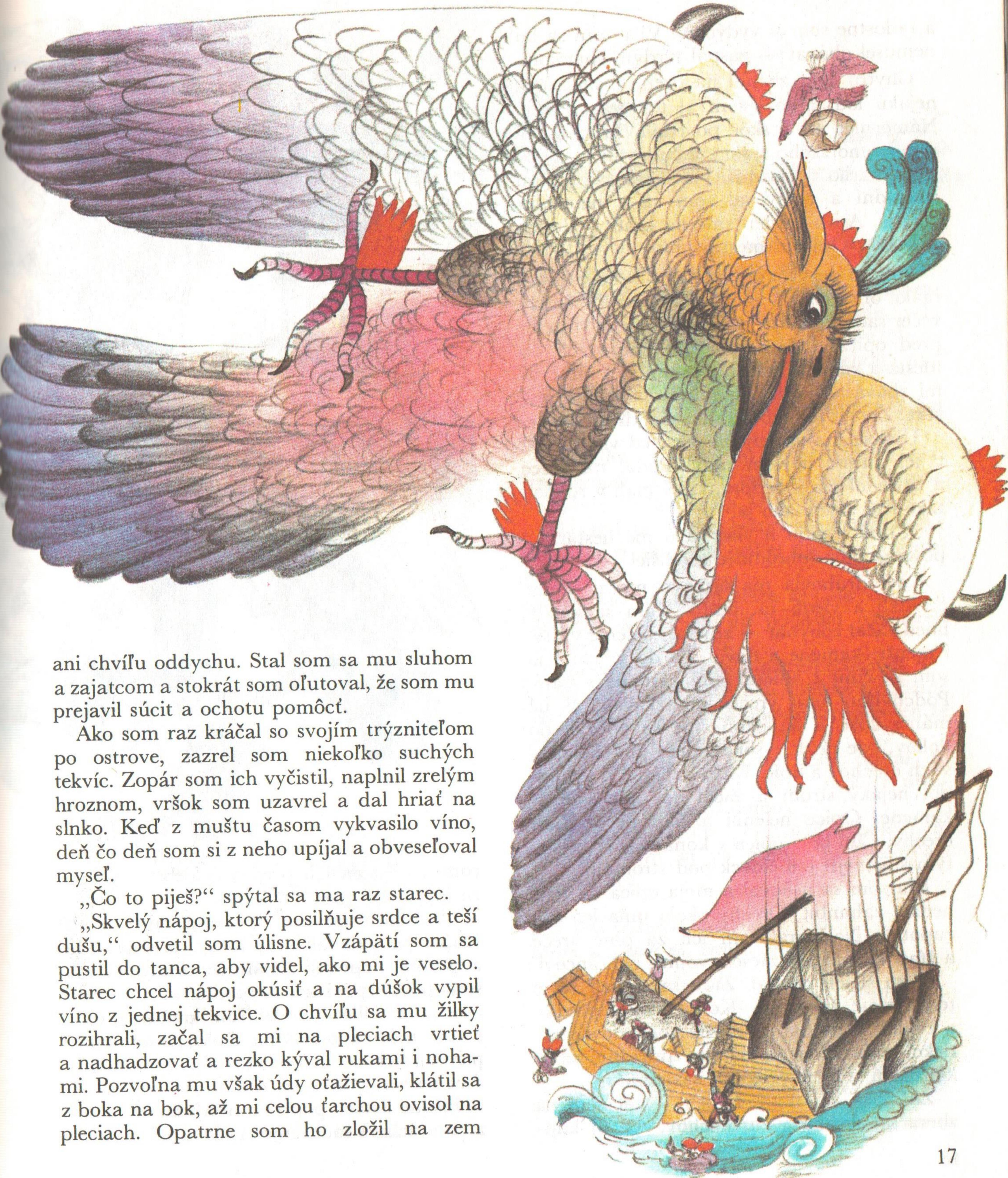
Sotva som to povedal, obloha potemnela ako pri západe slnka. Zhora sa na nás rútili

dva obrovské tieňe — vták Ruchch a jeho družka. V pazúroch držali mohutné skaliská, ktoré sa už-už chystali na nás zhodiť. Kormidelník zvrtol loď bokom, takže jednej skale sme sa šťastivo vyhli, druhá však s treskotom dopadla na plavidlo a roztrištila ho na márne kusy.

Ludia bedákali, modlili sa a borili so strašným živlom. Mňa zachránilo brvno, ktoré sa odštiepilo z lode. Zúfalo som sa ho chytí a znova zápasil s vlnami o holý život. Keď ma vietor napokon zahnal na breh, celý deň som sa od únavy ani nepohol. Bál som sa čo aj pomyslieť, aká hrôza ma zas čaká.

Nič hrozné som zatiaľ okolo seba nevidel. Bol to utešený ostrov s hojnosťou zelene a vlahy, na stromoch sa červenelo a žltlo ovocie, kvety zázračne voňali a v doline prespevovali a šantili bystriny a potôčiky.

Pri jednej riečke som zrazu naďabil na sediaceho starca. Spýtal som sa, kto je a čo tu robí, on mi však iba mlčky naznačil, aby som ho preniesol na druhý breh. Sotva som si ho vyložil na chrbát, mocne ma zovrel nohami — čiernymi a tvrdými ako byvolia koža. Márne som sa ho pokúšal zhodiť. Držal sa ma sťa kliešť vo dne aj v noci, nedožičiac mi

ani chvílu oddychu. Stal som sa mu sluhom a zajatcom a stokrát som oľutoval, že som mu prejavil súcit a ochotu pomôcť.

Ako som raz kráčal so svojím trýzniteľom po ostrove, zazrel som niekoľko suchých tekvíc. Zopár som ich vyčistil, naplnil zrelým hroznom, vršok som uzavrel a dal hriať na slnko. Keď z muštu časom vykvasilo víno, deň čo deň som si z neho upíjal a obveseľoval myself.

„Čo to piješ?“ spýtal sa ma raz starec.

„Skvelý nápoj, ktorý posilňuje srdce a teší dušu,“ odvetil som úlisne. Vzápäťi som sa pustil do tanca, aby videl, ako mi je veselo. Starec chcel nápoj okúsiť a na dúšok vypil víno z jednej tekvice. O chvíľu sa mu žilky rozihrali, začal sa mi na pleciach vrtieť a nadhadzovať a rezko kýval rukami i nohami. Pozvoľna mu však údy otažievali, klátil sa z boka na bok, až mi celou ľarchou ovisol na pleciach. Opatrne som ho zložil na zem

a radostne som si vydýchol. Viac som sa ho nemusel obávať — zaspal tvrdým spánkom.

Chytro som zbehol na breh, či neuzriem nejakú loď, a mal som aj tentoraz šťastie. Námorníci mi neskôr povedali, že som bol v moci morského starca, a čudovali sa, že sa mi podarilo vyviaznuť. Plavil som sa s nimi veľa dní a zotavoval som sa z nemilého zajatia. Asi o týždeň sme na krátky oddych pristáli v Opičom meste.

Bolo to nezvyčajné mesto — všetky domy malo obrátené k moru. Obyvatelia každý večer sadali na člny a odplavili sa zo strachu pred opicami, ktoré noc čo noc vtrhli do mesta a kántrili ľudí. Kým som sa s meštanmi zhováral o ich trápení, loď opustila prístav. Znovu som zostal sám v cudzom meste.

Ujal sa ma vázený človek, keď videl, že si v ich meste neviem rady. Podal mi vrece a zaviedol ma k ľudom, ktorí mali v rukách také isté vrečia ako ja.

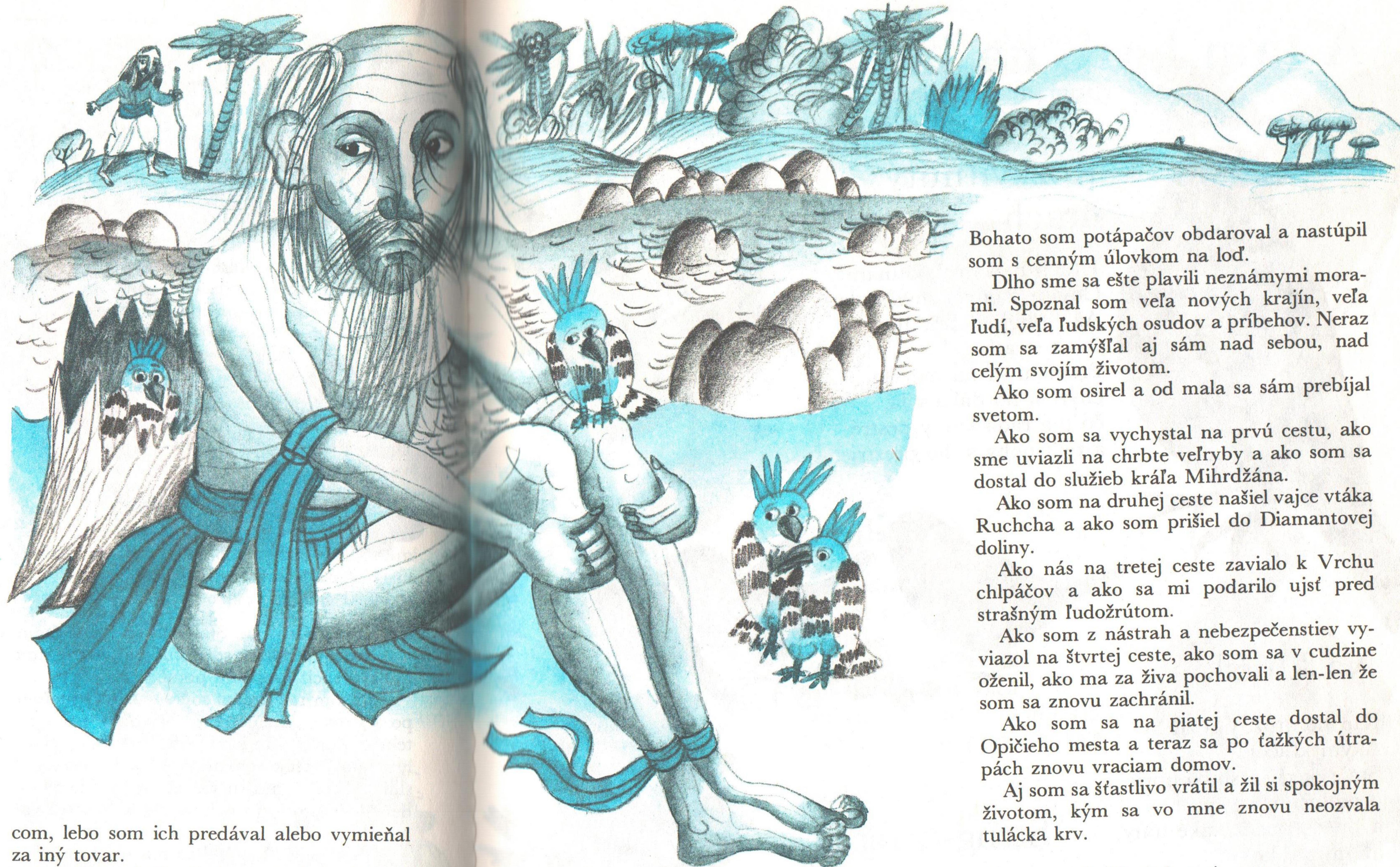
„Chod' s nimi a viac sa o nič nestaraj,“ povedal môj dobrodinec a odišiel.

Noví druhovia ma láskavo medzi sebou privítali a viedli za mesto. Tam sa každý hned začal zohýnať — zbieran zo zeme väčšie i menšie kamene a dával ich do vreca. I ja som sa činil a zbieran som zarovno s nimi. Podchvíľou sme vrečia poťažkávali, či už máme dosť, a napokon sme sa pobrali do doliny, kde rástli vysoké palmy plné kokosových orechov a opíc. Každý zberač si vyhliadol nejaký strom a začal do opíc hádzat kamene. Opice nelenili a hádzali do ľudí orechy. Čím bola opica v konároch vrtkejšia, tým šťastnejší bol človek pod stromom.

I ja som sa usiloval a moja opica sa veru nedala zahanbiť. Orechy okolo mňa len tak cupotali. Nazbieran som ich za plné vrece a šťastne som ich niesol svojmu ochrancovi.

„Len si ich nechaj. Zídu sa ti, ved' to je teraz tvoje živobytie. Koľko chceš, predaj, a zvyšok si nechaj na ďalšie obchodovanie,“ riekal dobrodinec a dal mi prázdnú izbu, kam som si orechy mohol uskladniť.

Začal sa mi nový život — stal som sa zberačom kokosových orechov. Ale aj kup-

com, lebo som ich predával alebo vymieňal za iný tovar.

Onedlho priplávala do mesta kupecká loď. Kupci povykladali svoj tovar, predávali ho a potom kupovali kokosové orechy. Utŕzil som pekné peniaze, a predsa mi ešte veľa orechov zvýšilo. Poprosil som kapitána, či sa s ním môžem plaviť na ďalšej ceste, a keď privolil, šiel som sa podakovať svojmu dobrodincovi a rozlúčiť sa s ním.

Plávali sme popri mnohých ostrovoch a mestách. Všade sme niečo predali, niečo

kúpili a niečo vymenili. Ja som kokosové orechy vymieňal tu za korenie, tu za škoricu, tu za aloe. Priplávali sme aj k lovištiam periel a tam sa mi podarila znamenitá vec. Daroval som potápačom orechy, aby sa potopili na šťastný lov pre seba i pre mňa.

Vnorili sa do mora — a hľa! Vyniesli zo zátočiny neobyčajne veľké a cenné perly.

Bohatu som potápačov obdaroval a nastúpil som s cenným úlovkom na loď.

Dlho sme sa ešte plavili neznámymi moremi. Spoznal som veľa nových krajín, veľa ľudí, veľa ľudských osudov a príbehov. Neraz som sa zamýšľal aj sám nad sebou, nad celým svojím životom.

Ako som osirel a od mala sa sám prebíjal svetom.

Ako som sa vychystal na prvú cestu, ako sme uviazli na chrbe veľryby a ako som sa dostal do služieb kráľa Mihrdžána.

Ako som na druhej ceste našiel vajce vtáka Ruchcha a ako som prišiel do Diamantovej doliny.

Ako nás na tretej ceste zavialo k Vrchu chlpáčov a ako sa mi podarilo ujsť pred strašným ľudožrútom.

Ako som z nástrah a nebezpečenstiev vyziahol na štvrtnej ceste, ako som sa v cudzine oženil, ako ma za živa pochovali a len-len že som sa znova zachránil.

Ako som sa na piatej ceste dostal do Opičieho mesta a teraz sa po ľažkých útrapách znova vraciám domov.

Aj som sa šťastivo vrátil a žil si spokojným životom, kým sa vo mne znova neozvala tulácka krv.

Ešte som neskončil všetky svoje cesty, zajtra, ak Alah dá, poviem príbeh šiesty.

(Pokračovanie)

Z rozprávok Tisíc a jednej noci
prerozprávala HANA FERKOVÁ

ILUSTRUJE ONDREJ ZIMKA

A tam hore na javore

ŠTEFAN MORAVČÍK

Na kľúčik

Kto tie drozdy roztáča?
Akým kľúčom?
Stačí, keď sa slnko oprie
o ne lúčom
a hned' spustia také tóny,
až mi z toho
v ušiach zvoní,
cingilingi bom.
Rozsvietili strom,
každý pod ním vážne kráča,
akoby bol ministrom.
Čo vie spraviť
také vtáča
bez kľúča na-ta-ho-va-ča!

Rozkvitnutý hrach

Hrach rozkvitol, kamaráti!
Chvíľu modrý, chvíľu zlatý.
Až sa bojím, že odletí,
že sa stratí.
Premení sa na motýľa,
chytí si ho dáka víla,
čo má rada kvety pestré
a pod nohy si ho prestrie.

Štrng-brng

Vrabce, načo čimčarovat,
keď nemáte čím čarovať?

„Stačí slnko, čáry-máry,
rozozenie čierne chmáry,
počmára svet pastelkami
a my štrng-brng krídelkami!“

Stehlík

A tam hore na javore
jar už novú brázdu orie,
aby kŕdeľ vtáčat
mal kde zobák máčať,
aby vtáča maľované
mohlo spievať ponad stráne,
vyspevovať tyglit-tyglit,
jazýček si brúsiť, cibriť,
vprostred spevu, klokotu
odviest dobrú robotu.

Škovránok

Bol raz motýľ,
čo len nôtil,
stále kričal:
trrié,
že sa v mračne
ukryje,
že sa stratí,
vlások zlatý,
že sa stratí
z hlavy...
Stačí vyjsť von
do záhrady,
sám sa zradí,
prekrásne ďa
zdraví.

„Vy ste stehlík? Teší ma.“
„Nikto si ma nevšíma.“
„Tak začnite, prosím, húst!“
„A vy ste kto?“
„Maťko. Chrúst.“

Jarabáseň

Jarabica s letabicou
ked' raz mali pod čapicou,
náramne sa pobili
tám pod vodou v obilí,
zmierila ich jesenbica:
„Ide zima — a vy — biť sa!
Treba na mráz pripraviť sa.“

Jarabica poľná
v poli plný stôl má,
môže prísť aj zimabica,
krúpy a či fujavica.

Endel

SERGEJ BARUZDIN

Sú havrany, o ktorých nemožno povedať nič dobré, ale sú aj iné.

O havranoch sa rozprávajú všelijaké čudne veci, všelijaké bájky. Havrany sú vraj múdre, rozumné, odvážne... Asi to nebude ďaleko od pravdy. No rozprávajúci havran, či havran veštec, ktorý predpovedá ľudské osudy, ten už patrí do rozprávok, ktorých má každý národ veľa-preveľa.

To, čo vám rozpošiem, nie je však ani bájka, ani rozprávka, ale skutočná udalosť, s ktorou som sa stretol v Estónsku. Bude to príbeh o estónskom havranovi, ktorý mal ľudské meno Endel.

Estónsky chlapec Endel našiel raz pred domom malého, ako smola čierneho havrana. Mláďa buď vypadlo z hniezda, alebo ho postihlo iné nešťastie, slovom, ležalo na asfalte pred vchodom do domu a nevládalo vzlietnuť.

Endel priniesol malého havrana domov, opatril ho a mláďatko si zvyklo...

Mama vratí:

„Endel, pod' sem!“

Chlapec podíde a havran s ním.

Otec poprosí:

„Endel, nože mi podaj to a to.“

Syn ochotne urobí, čo treba, a havran s ním. Pomôcť sice nemôže, ale počúva na meno Endel.

A tak mu dali meno.

Syn je Endel aj havran dostal meno Endel.

Cas letel, syn vyrástol, dostal občiansky preukaz. Aj havranie mláďa vyrástlo, stal sa z neho naozajstný vták. Ale z domu ani za svet. Spočiatku ho chceli pustiť na slobodu, otvárali okno, vynášali ho von, vyhadzovali do výšky, ale okrídlený Endel sa zakaždým vrátil domov. Raz v zime sa dokonca ocitol pri dverách bytu, hoci byt bol na druhom poschodie. Vyletel cez vetracie okienko zalietať si, okienko pribuchol vietor, a tak čierny Endel našiel vchod do domu, vyšiel na druhé poschodie, aj byt našiel, nepomýlil si ho so susedným.

Na Endela si doma všetci zvykli. Stal sa z neho člen rodiny. Tak si naňho zvykli, že i syna prestali volať po mene.

Mama vratí:

„Synček, podže sem...“

Otec ho požiada:

„Syn môj, podaj mi to a to.“

No a havrana oslovujú:

„Endel! Kde si zasa?“

A Endel sa vo chvíli zjaví.

Ked' sa Endelovi zažiadalo, pýtal sa cez okno, alebo podišiel k dverám a tak naznačil, že si chce zalietať.

Pravda, Endel mal jednu slabosť. Nevedel odolať ničomu, čo sa lesklo. Raz odvliekol zo stola vidličku či nôž, inokedy papierik z cukríkov. A zavše aj celý cukrík, najmä ak bol zabalený v peknom papieriku. Cukrík nezjedol, iba ho odniesol do kúta pri písacom stole, kde mu prestreli koberček, na ktorom spával.

V dome si už zvykli aj na to, že Endel si v kuchyni rád otieral zobák o lesklé hrnce, i na to, že — klop! klop! — rád preskúšal vodovodný kohútik. A keď sa ocitol v kúpeľni, nie a nie ho odtiaľ dostať. Tam sa totiž ligotali nielen kohútiky, ale aj sprcha a bolo tam i zrkadlo v striebornom ráme.

Ked' chceli, aby Endel odišiel z kúpeľne, museli zhasnúť svetlo.

Na narodeniny daroval otec synovi motocykel. Bol to synov veľký sen. Ved' akýže by to bol Estóneč bez motocykla! V Estónsku je takmer každý motocyklovým pretekárom.

Nie nadarmo je v Pirite pri Talline výborná pretekárska dráha. Takmer každý týždeň bývajú na nej preteky, raz majstrovstvá Estónska, raz majstrovstvá Sovietskeho zväzu, ba i medzinárodné súťaže. A vo voľných dňoch tam trénujú amatérski športovci len tak pre vlastné potešenie. Od rána do večera sa odtiaľ ozýva rev motocyklov.

Synovi sa jawa zapáčila.

No Endelovi sa páčila ešte väčšmi. Najmä jej lesklé ponikované časti. Len čo syn vysadne na motocykel, už je Endel pri ňom, dôležito ho obíde, prekontroluje všetko, čo sa leskne, a odíde, až keď syn naštartuje motor. Ten rachot sa mu očividne nepáči.

Syn sa spočiatku na motocykli preháňal iba blízko domu, neskôr aj po vzdialenejších uliciach a raz v sobotu poprosil otca:

„Môžem ísť do Purity?“

Otec pozrel na mamu:

„Čo ty na to?“

„Syn môj, to je nebezpečné,“ povedala mama. „Ešte sa ti tam niečo stane.“

„Neboj sa, mama! Ved' viem jazdiť. A sľubujem ti, že si dám pozor.“

„Ja by som mu to dovolil,“ povedal otec. „Ved' jazdí celkom dobre.“

Aj otec kedysi sníval o motocykli, ale sen sa mu nesplnil. Tak nech aspoň syn...

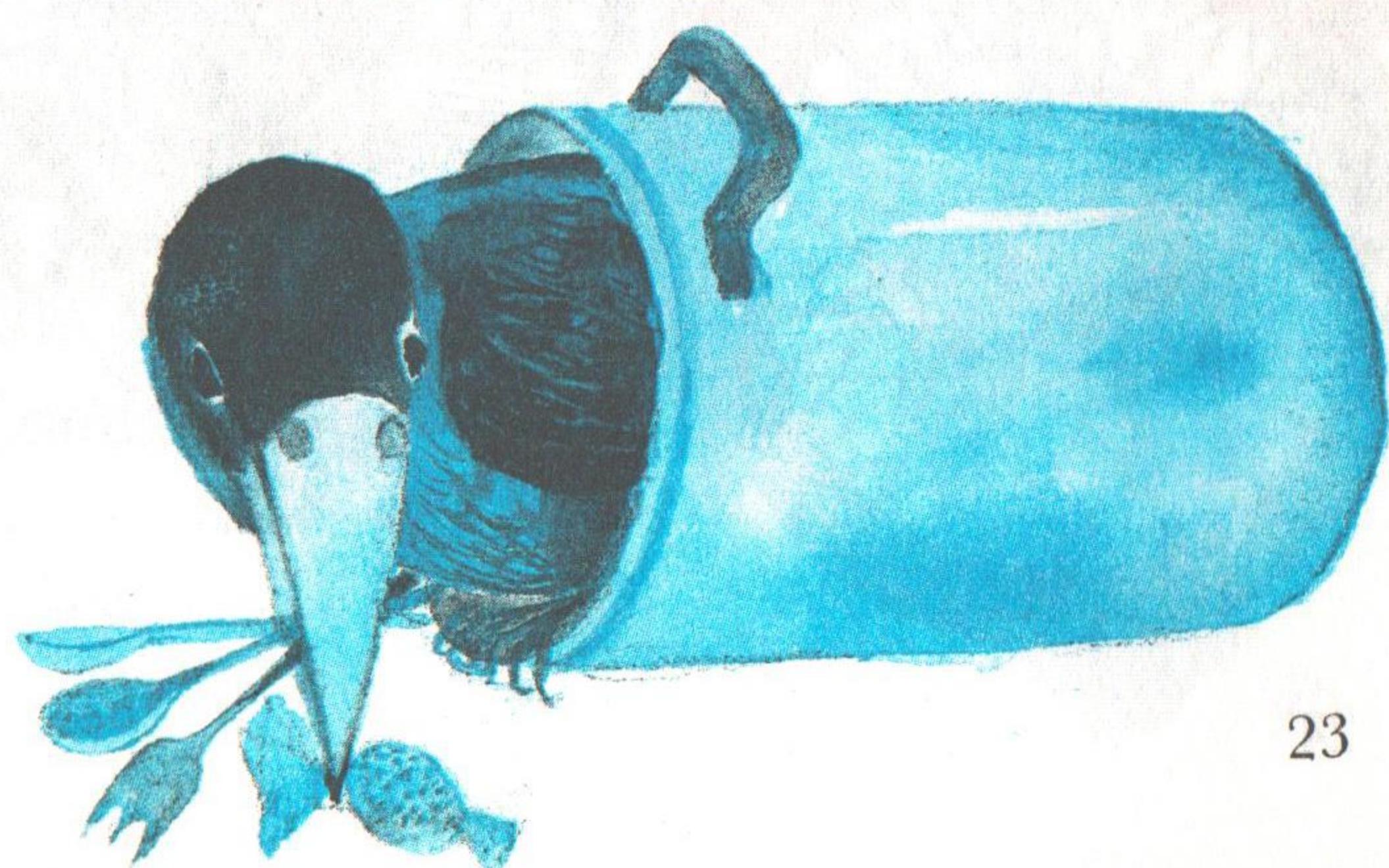
Syn odišiel do Purity. Zaburácal motor. Otec s mamou mu zakývali z okna. Pravdaže, mama si pritom aj zavzdychala.

Prešla asi polhodinka od synovho odchodu, keď si rodičia spomenuli:

„A kde je Endel?“

„Naozaj, kde je?“

Prešli celý byt, nazreli do všetkých kútov, ale havrana nikde.

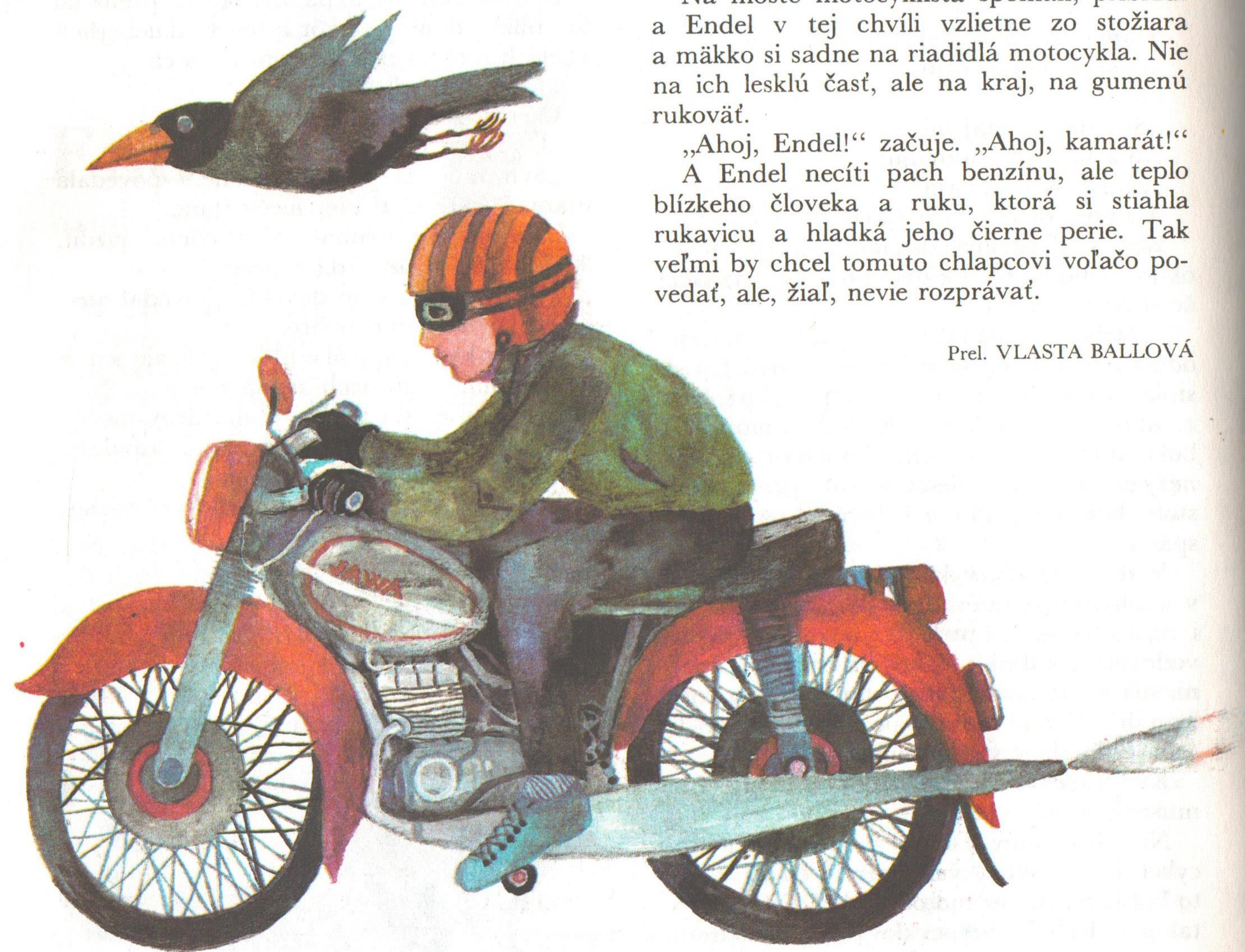

„Ako sme len mohli naňho zabudnúť?“
vzdyhol si otec.

„Kde len je?“

„Nuž čo, starý človek je už taký,“ povedala mama. „Ja som teda tiež! Načisto som na Endela zabudla. Ráno tu ešte bol a potom...“

V tom čase v Pirite po pretekárskom okruhu uháňal mladučký motocyklista. Prilba, kožená bunda, motocykel jawa — na prvý pohľad nič zvláštne. Motor zavýja, mihajú sa prudké zákruty, na kmeňoch borovíč popri ceste sú ochranné vrecia s pieskom.

Prel. VLASTA BALLOVÁ

Všetko je ako zvyčajne. Zákruta, ešte jedna, les, morské pobrežie, most a opäť les. To je rýchlosť!

A nad motocyklistom letí vták. Čierny ako smola. Letí, plachtí, na chvíľu svojho pána predbehne, na chvíľu za ním zaostane.

„Endel, neponáhľaj sa!“ zavolá motocyklista pri treťom okruhu. „Unavíš sa!“

A Endel akoby mu rozumel. Strmhlav sa vrhol k mostu, sadol si na stožiar akejsi jachty, a keď si trochu oddýchol, uprel po hľad nie vpravo, kam motocyklista, ale vľavo k lesu. Už... už... už...

A opäť počuť rev motora. Zlava. Z lesa. A už je tu motocyklista.

Na moste motocyklista spomalí, pribrzdí a Endel v tej chvíli vzletne zo stožiara a mäkkou si sadne na riadiču motocykla. Nie na ich lesklú časť, ale na kraj, na gumenú rukoväť.

„Ahoj, Endel!“ začuje. „Ahoj, kamarát!“

A Endel necíti pach benzínu, ale teplo blízkeho človeka a ruku, ktorá si stiahla rukavicu a hladká jeho čierne perie. Tak veľmi by chcel tomuto chlapcovi voľačo povedať, ale, žiaľ, nevie rozprávať.

MÁRIA BASLÍKOVÁ

Jarný vietor

Koniec jari.
Šibal vietor,
baľ!
Dost si sa ma
kade-tade
našíbal.

Zajtra príde leto.
Leť!

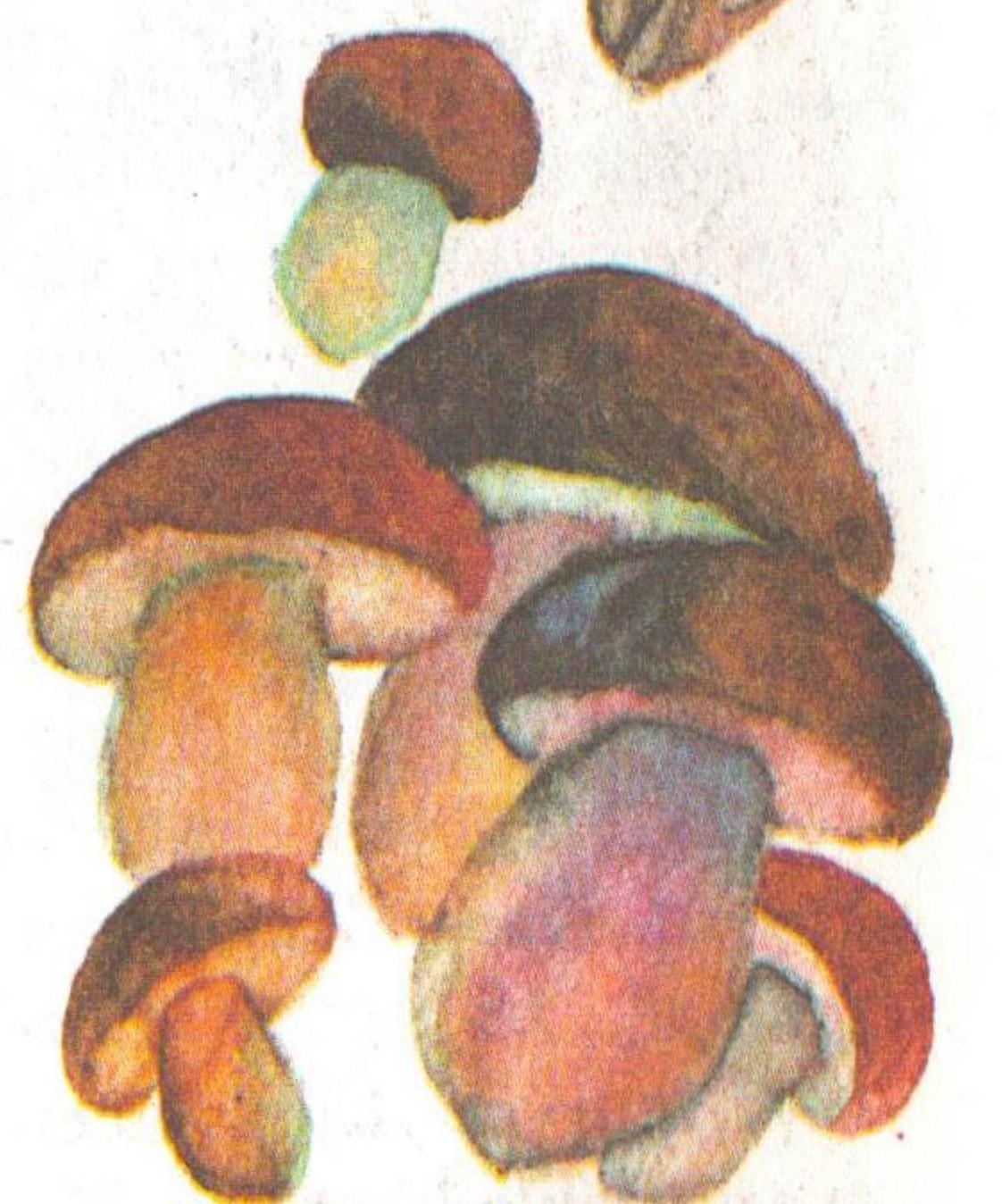
Len aby mi v lete
báseň
nedoplietol.
Chystám sa v nej odletieť.

Vie to vietor?

Najkrajší domov

Najkrajší domov
má pastier Tóno
v Tatranskej Polianke.

Domov z tónov.

Tónovi sa doma spinká!
Pred spaním mu pinka
uspávanku cinká.
„Cin — cin — lin — ka.“

Do Tónových ušiek
šušlú zvonky šušiek:
„Šum — šen — šom — šám.“

„Lí — bám — lí — bám,“
zvoní limba
o bozku z ďalekej Prahy —
pošušky,
do Tónovej uspávacej
„chŕŕ — fú — chŕŕ — fú“
podušky.

Slovensko na prahu novoveku

Slovenské národné noviny

Ked' Ludovít Štúr a jeho druhovia povýšili strednú slovenčinu na spisovný jazyk Slovákov, rátali s tým, že bude aj jazykom Slovenských národných novín. Zápas o povolenie týchto novín trval štyri roky. Ich redaktorom mal byť Ludovít Štúr, s tým však nesúhlasil jeho úhlavný nepriateľ gróf Karol Zay. Štúr totiž poznal, že sú v Európe štaty, v ktorých žije viacero národov (napríklad vo Švajčiarsku) bez národného útlaku a nikto im nesiahá na ich reč. Preto požiadal, aby Uhorsko bolo vlastou rovnoprávnych národov. Gróf Zay s tým, prirodzene, nesúhlasil a Štúra označil za horlivého prívrženca slovenskej reči a národnosti. Minister vnútra F. A. Kollowrat, ktorý mal vplyv na povolenie Slovenských národných novín, nemal zas v obľube grófa Zaya, nuž podľa hesla „rozdeľuj a vládni“ poradil Štúrovi, aby si podal ešte ďalšiu žiadosť o povolenie novín priamo panovníkovi do Viedne. A panovník rozhadol v prospech Štúra; dňa 1.

augusta 1845 vyšlo prvé číslo Slovenských národných novín. Na počesť tejto radostnej udalosti sa konali na viacerých mestach Slovenska oslavy so zástavami, spevom a hudbou. V podjavorinskom kraji sa konalo stretnutie vlastencov zo Slovenska a Moravy na Javorine. Táto tradícia sa dodržiava dodnes.

Pred slovenskú čitateľskú verejnosť predstúpil Štúr s vlastným politickým a novinárskej programom. Oznamil, že chce v novinách zobrazovať skutočný život poddaných roľníkov, bezzemkov, remeselníkov a inteligencie. Tiež, že chce uverejňovať rady, ktoré by mali pomáhať pri zlepšovaní nepriaznivého životného postavenia. Chce pospolity ľud vychovávať k národnému povedomiu. Zdôrazňoval, že noviny prinesú také domáce správy, čo budú zaujímať celú spoločnosť. Taktiež budú zoznamovať čitateľov so všetkým, čo sa prihodí vo svete.

Redakcia a redaktori

Štúr nemohol vydávať noviny sám, preto ešte skôr ako dostal povolenie na ich vydávanie, organizoval si na Slovensku i mimo neho siet prispievateľov a stálych redaktorov. V redakcii novín pracoval Peter Kellner-Hostinský, Bohuslav Nosák-Nezabudov, Mór Jurecký, neskôr aj študenti lýcea Ludovít Dohná-

ny, Janko Štúr, Vilim Pauliny, Janko Kučera, Pavol Dobšinský. A práve od Dobšinského sa nám zachovala správa o atmosfére v redakcii prvých slovenských politických novín (bola na prvom poschodi tzv. Fernolayovho domu na Panenskej ulici v Bratislave): „Dostali sme sa do dvoch susediacich dosť priestranných izieb.

Sedliaci pri čítaní Štúrových novín

Ich zariadenie... niekoľko poľných postelí, stolce, stolíky, police, zapratane skrz-naskrz papiermi, spismi a knihami, svedčilo, že sme sa dostali zároveň do spálne i do pracovne, ba i do obedárne, ako sa ukázalo, keď prišiel čas obedu, že tu platilo celkom po slovensky — kde si pracoval, tam sa i najedz.“ Gazdinou im bola Štúrova sestra Karolína. Redakcia Slovenských národných novín bola vlastne v byte L. Štúra. Keď mu uhorské vládnúce vrstvy znemožnili pôsobenie na lýceu, tak vo svojom byte prednášal slovenským i srbským študentom.

Redaktori Slovenských národných novín boli všetci vzdelaní. Bohuslav Nosák napríklad výborne poznal slovenské jazyky, dokonale hovoril po maďarsky a po nemecky a ovládal tiež angličtinu, písal básne, povesti, literárne kritiky a prekladal zo západných literatúr. Podobne aj iní redaktori, okrem poznania viacerých cudzích jazykov, boli literárne nadaní a zapálení za národnú myšlienku i za Štúra. Štúr pokladal noviny za ľačko nadobudnutý dar, preto podrobne študoval každý príspevok. Vážil si pravdivý názor, ba dokonca uverejnil aj príspevky, ktoré ho kritizovali, pravda, s vlastnou pripomienkou.

V osobnom styku s ľuďmi i v listovom spojení zisťoval Štúr, čo zaujíma čitateľov Slovenských národných novín, prípadne, čo sa im na novinách nepáči. Podľa toho potom zameriaval ich obsah. Starosti mu robil cenzor, ktorého vláda určila, aby čítal noviny pred vydaním, a ktorý dbal na to, aby sa v nich nevy-

skytol ani slovíčko proti viedenskej vláde a cisárskemu dvoru, ako i proti uhorskej šľachte, utláčajúcej maďarský i slovenský ľud.

Štúr sa spočiatku vyhýbal písat v novinách o takýchto témech a neskôr, keď sa o to

ne zväzky s bratmi Čechmi, ale naopak, chcú rozširovať českú literatúru medzi slovenským ľudom. V tejto súvislosti je pozoruhodné, že pražská študujúca mládež nepodporila Kollára, ale sa postavila za spisovnú slovenčinu. „... v srdcích české omladi-

Vývarovňa pre chudobných Oravcov

pokúsil, cenzor mu to nemilosrdne škrtol.

Proti jazyku Štúrových novín, proti strednej slovenčine, vystúpil básnik Ján Kollár, ktorý zorganizoval vydanie publikácie Hlasové o potrebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky. Kollárova kampaň proti Štúrovým novinám a slovenčine spôsobila, že v jednotlivých krajoch Slovenska načas poklesol počet predplatiteľov. Štúr preto priamo v novinách obraňuje spisovnú slovenčinu a dokazuje, že on a jeho prívrženci nechcú pretrhnúť dáv-

ny,“ píše Josef Václav Frič, „*byl Štúr dávno ospravedlnen, vždyť viedeli sme, že veden... nejušlehtilejší snahou by pohnul neštastným lidem svým podtatranským, zajistě že chopí se jediného vydatného prostředu, by k srdci jeho promluvil...*“

Polské povstanie a hladomor

V druhom roku vydávania novín (1846) Štúr prestal byť na toľko opatrnický ako na začiatku. Pravdepodobne veľa uvažoval o tom, či tí, ktorí kritizovali jeho noviny ako nedostatočne revolučné a ich tvorcov obviňovali

z ustráchanosti, nemali aj dosť pravdy. Ale azda väčšmi naňho vplývalo polské povstanie z februára 1846, keď v Krakove vyhlásili národnú vládu Poľskej republiky. Štúrove noviny prinášali správy o zatknutých poľských vlastencoch, o ozbrojených rolníkoch, ktorých naviedli rakúske úrady, aby chytali povstalcov a hromadne zabíjali šľachticov a najvyšších úradníkov. Povstanie sa rozšírilo v Haliči a v niektorých najbližších slovenských stolicach vyhlásili stanné právo. Oznamovali to latinsko-maďarské-slovenské nápisy na osobitných stĺpoch. V Liptove slovenské nápisy chýbali, takže Štúr v novinách posmešne podoškol, že si stoličná vrchnosť azda myslí, že Slováci sú ľudia spokojní, majú zákon vo vážnosti a nemusia ani rozumieť nápisom.

Vtedy Štúrove noviny uvierili viaceru príspevkov, v ktorých zavrhuju feudalizmus a feudálne prežitky, ako je „urbárska služobnosť a iné prekážky opravdi veľ civilizácie“. Treba povedať, že v roku 1847 narastá revolučná situácia v celej habsburskej monarchii a viaceré noviny začínajú o tom písť. Ale narastá aj bieda ľudu v hladových rokoch pred revolúciou 1848—49. Štúr často zverejňuje v novinách otriasné správy o hladomore. Prispievateľ z Pohronia napríklad písal: „Tu je taká neslychaná psota, že som viac ráz videl, ako sa deti po lúkach sta húsenice pásli. Aj na Beňuši viem viac domov, ktorých obyvatelia nemajú čo do úst položiť a za lakuotku si pokladajú, keď pári zrín kukurice zhŕzat... môžu“.

Štúrovci neostali len pri opiso-

Radosť z prvého čísla Slovenských národných novín

vaní hladomoru v novinách, i keď pre svoju chudobu nemohli ľudu výraznejšie pomôcť. Organizovali aspoň zbierky a navrhovali otvorenie vývarovní, čo sa v niektorých mestách aj uskutočnilo (prvé boli v B. Bystrici a Trnave). Štefan Homola na vrhol riešiť hladomor na Slovensku prestahovaním najbiednejších rodín do úrodnejších krajov monarchie. Janko Francisci tento návrh odmietol ako neuskutočniteľný. Jedinú možnosť ako zlepšiť pomery videl v odstránení feudalizmu a v zdanení všetkých občanov, aj šľachty.

Štúrovo úsilie v novinách o sociálnu zmenu slovenskej spoločnosti

V úsilí pozdvihnuť vzdelanostnú úroveň ľudu Štúr vo svojich novinách veľmi propagoval tzv. nedeľné školy, v ktorých sa tí, čo nechodili do školy, mohli naučiť čítať, písť a rátať a vo vyššom type sa zas mohli poučiť o účtovníctve, obchodovaní a hospodárení. S týmito školami boli často spojené spolky miernosti. Podľa Štúra boli súčasťou boja proti feudalizmu, lebo ohlúpovanie ľudí pálenkou stávalo sa zámerom vykoristovateľov. Proti

nim boli namierené svojpomocné gazdovské spolky, ktoré mali chrániť drobného rolníka a remeselníka proti úžere. Úžerník totiž požičiaval až na 100 % úrok, gazdovský spolok iba na 6 % úrok a z toho sa ešte kupovali knihy do verejnej knižnice.

Štúr vo svojich novinách pochopil silu hospodárskeho vývinu, a preto povzbudzoval zakladanie fabrík a priemyselné podnikanie. V tejto súvislosti správne upozorňoval, že v slovenských manufaktúrach a továrnach sú zväčša cudzinci a že je u nás málo ľudí s technickým vzdelaním. (Slováci v tom čase

nemali ani jedného inžiniera-staviteľa, aj lekárov bolo málo). Štúr vymenúval v novinách také povolania, ktoré majú budúcnosť, a zároveň poukazuje na škodlivú jednostrannosť slovenskej mládeže pri voľbe povolania: „Najviac sa mládenci naši hrnuli na bohoslovie, ako by nás život... len zo samých duchovných pozostával“.

Vo viacerých príspevkoch žiadal zriaďiť priemyselnú školu a mládež žiada, aby sa venovala praktickým povolaniám — hospodárstvu, remeslám, obchodu a aby sa zaujímalá o polytechnické náuky, ktoré majú veľkú budúcnosť.

(Pokračovanie)

Píše univ. prof. dr. JÁN HUČKO, DrSc.

ILUSTRUJE JOZEF CESNAK

Knižky, ktoré ťa potešia

Slniečko sa znova zrkadlí na dunajskej hladine, k svetielkam na vlnách sa čoskoro pridajú rozsvietené gaštany na nábreží. Jar pri Dunaji ako každá iná — iba také si pamätáme. Príjemné je postať s očami do diaľky a sledovať lode a vlečné člny...

Čln s číslom 6714 už iste neuzrieme, a práve z neho hľadieval na celú dunajskú splavnú cestu malý plavčík, budúci spisovateľ **Ján Navrátil**. Prežiť detstvo na lodi od bábätka, až kým sa z chlapčeka stáva chlap, do desiatich rokov, sa málkomu podarí. Divý dunajský kapor sazan, košava, dunajská búrka, premenlivá panoráma na pobreží — iste zážitky na závidenie. Ak si k tomu premietneme čas spred štyridsiatich rokov, obraz sa zakalí: vojnové roky. Mamina ruka nebola dosť veľká, aby zakryla zlo a surovosť zo sveta veľkých. Čomu dieťa nemohlo porozumiť, tým mocnejšie precítilo. Keď už skúsený spisovateľ Ján Navrátil v r. 1980 napísal knihu *Lampáš malého plavčíka*, dostala slovenská literatúra pre deti jedno z vrcholných diel, ktoré získalo ocenenie doma aj v zahraničí.

Uprostred nástrah, ktoré ľuďom na veľrieke kládla príroda a pohnuté časy, najcennejším sa stalo kamarátstvo, myšlienka na blízkych, ochota urobiť všetko pre druhého. Tento dunajský zákon ostal v Jánovi Navrátilovi o stretnutí s jeho knihami.

MAGDA BALOGHOVÁ

napovedia, že v nich nik nie je sám: *Uzlík a Nitka, Kvetúzik a Inovatka, Tri červené klobúčiky*. Napísal Rozprávku o dúhovej lodi a akoby na pomoc *Bellasý maják*, prvú knihu tohtočných prváčikov. (V televíznych seriáloch je to rovnako: *Pltník Paľko a vodník Venček, Stôpka a Šidielko*, dlho nezostal nik sám ani v *Rachotilkoch*, ani keď si dedko a babka rozdelili izbu špagátom.)

Ján Navrátil píše knihy pre malé i veľké deti. V ústrety mnohým rastiete: *Žltý mustang, Len srdce prvej veľkosti, Kto vidí na dno*. Svojim starším kamarátom nezabudnite povedať, že tento rok vyjde pozoruhodná próza *Gulatá kocka*. Kto hľadá básničky na recitovanie, má si z čoho vybrať: veselé veršované rozprávky *Duro truľa a figliari, Cestovanie s orangutanom, Námorník na suchu, Z hliny a rosy*, alebo *Diskotéka L*. (Posledná je pre tých, čo sa dajú presvedčiť, že aj ľubostné básničky možno recitovať bez červenania, sú totiž veselé.)

Medzi najcennejšie knihy, ktoré Ján Navrátil napísal pre najmenších, patrí *Pramienok*, obrázková knižka o nás a o našej vlasti. Možno v nej je vyslovená pýcha malého plavčíka na parník Ressel, s menom vynálezcu lodnej skrutky, na lokomotívnu vyrobenú u nás, ktorá ľahvala lode cez Železné vráta, i clivotu za obrátenou stoličkou Bratislavského hradu, ktorá symbolizovala domov.

Ján Navrátil býva v Seredi. Na miesto päťdesiatich sviečok sa tam 13. mája možno rozožne lodnícky lampáš — ten naozajstný lampáš malého plavčíka. V ten deň čitateľská beseda nebude, ale komu by sa zachcelo pribehnúť s tou najkrajšou recenziou, akej sa spisovateľ môže dočkať (recenzia je hodnotenie literárneho diela), nech napiše Jánovi Navrátilovi o stretnutí s jeho knihami.

MAGDA BALOGHOVÁ

Zahádam ti hádanku

JOZEF PAVLOVIČ

Učesaná hádanka

*Do hustej hory
zahryzli sa zuby,
veru tá hora
sa nám teraz líbi.*

Čo je to?

MARTIN NOCIAR

Okenná hádanka

*Na povrázku ako šarkan
najprv zletí dole,
len čo slnko zrána vyjde,
už aj letí hore.*

Čo je to?

Odpovede na hádanky a na hádankársku rozprávku z poslednej strany posielajte do 15. apríla 1985 na korešpondenčnom lístku; nezabudnite napísať svoju adresu a vek. Trom vyžrebovaným výhercom posle peknú knížku.

Správne odpovede na hádanky zo 6. čísla: cencúle, jedlý gaštan, blcha v kožuchu.

Knihu vyhľadávajú: David Prokop, Holíč; Martina Masná, Bratislava; Zlatica Kučerová, Stará Turá.

Odpoveď na hádankársku rozprávku: Bytča, Pov. Bystrica, Púchov, Ilava, Dubnica, Trenčín, Nové Mesto, Piešťany, Hlohovec, Sered, Šaľa, Kolárovo.

Knihu dostanú: Gabriela Adamcová, Vitanová; Školská družina pri ZŠ Príbovce; Ivana Fleischmanová, Holíč.

Zápisník Slniečka

prestáhal na Suvorovovu ulicu č. 3, PSČ 811 01. Ozaj, termín poslania prihlášok do nového ročníka KMČ, a to 30. apríl, sa blíži!

Keď sa v januári všade zjavovali články o Miroslavovi Cipárovi, zistil Zápisník, že mu v novembri pripríprave januárového čísla nezavinšoval. Nezdalo sa mu totiž, že by Cipár mohol 8. 1. oslavovať už päťdesiatku. Ale je to pravda, práve tak ako to, že bol výtvarným redaktorom Slniečka, že si s jeho obrázkami spájame Bielu kňažnú, Zlatú bránu... a desiatky ďalších kníh.

A ešte jeden vinš načas. Posielame ho k 65. narodeninám profesoriu Františkovi Mikovi. O rozvoj literatúry pre deti sa pričinil najmä knihou *Hra a poznanie v detskej próze*.

K 40. výročiu osobodenia vydali Mladé letá súbor fotodokumentov pod názvom *Oslobodenie*. Publikáciu rozposlali na všetky základné školy. Obsahuje dokumentárne zábery z postupu národnoslobodzovacích bojov, a pretože fotografie sú na samostatných kartách, dajú sa využiť na prípravu obsažnej nástennky.

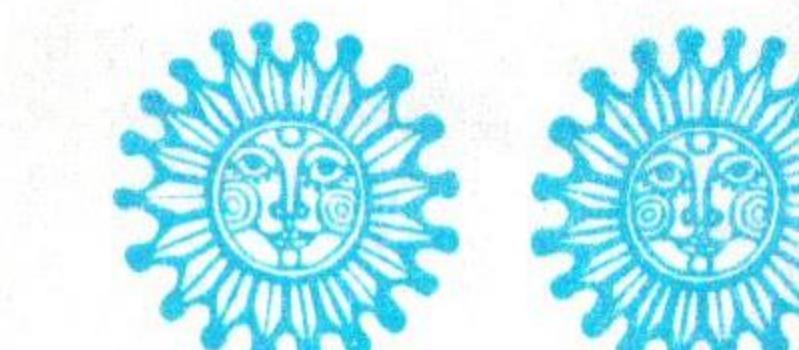
V chladnom začiatku tohto roka zohriala pracovníkov redakcie Slniečka zvest, že náš časopis poznajú aj za hranicami Slovenska. Doštali totiž novoročné pohľadnice od skupiny učiteľov a od Zlatky Slovákovovej zo Sinteu v Rumunsku.

V prvom štvrtroku odišli do sveta dve knihy národného umelca Ruda

Morica. Rozprávky z ostrova orchideí putovali medzi deti do NDR. V nemčine (opäť k čitateľom v NDR) prehovorí Tulák Packo, ktorý sa vybral i do Holandska.

K množstvu podujatí venovaných v marci knihám prispela aj tlačová redakcia Mladých liet. Na príklad v Spišskej Novej Vsi pripravila výstavu Svetonázorová výchova a deti. 4. marca usporiadala v Bratislave na Knižnej žatve Vydatel'ský deň Mladých liet, kam na beseedu s deťmi pozvala autorku Maťka a Kubka Mariannu Grznárovú a Janu Šrámkovú, ktorá v uplynulom roku predstavila malý čitateľom knižného Robka a Dobka.

Súčasťou veľtrhu detských kníh v talianskej Bologni, ktorý sa koná tradične koncom marca, sú rôzne súťaže. Mladé letá na ne prihľásili aj tohto roku svojich „pretekárov“. Boli to Puf a Muf, Jahniatko v batohu, Panáčik v piesku, Kniha džunglí, Bitky a bojiská, Svadba líšky Ryšky. Niektoré z týchto kníh iste poznáš, iné možno ešte nie — keď si ich budeš čítať, všimni si, ako sú upravené, aké sú v nich obrázky — lebo predovšetkým ich príťažlivý vzhľad posudzovali aj súťažné poroty.

Slniečko

Mesačník pre deti. Vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež.

Adresa redakcie: 811 02 Bratislava, Suvorovova 3. Telefón 523 26. Šéfredaktor

dr. Juraj Klaučo, zást. šéfredaktora dr. Ondrej Sliacký, CSc., výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n.p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky prijíma každá pošta a doručovateľ. Objednávky do

zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6, 813 81 Bratislava. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

